

Instantànies

Grans fotògrafs de guerra, però també fotògrafs locals, molts d'ells anònims, ens han deixat un impagable testimoni de la Guerra Civil, que va començar ara fa 75 anys.

SUSANNA OLIVEIRA
JOAN VILLARROYA

Noms com Robert Capa, Gerda Taro, Kati Horna, Albert-Louis Deschamps, David Seymour o els catalans Agustí Centelles i Josep Brangulí, per citar-ne només uns quants, han quedat inevitablement associats a la memòria gràfica de la Guerra Civil. Les seves instantànies van permetre mostrar al món el conflicte bèl·lic espanyol, iniciat el juliol de 1936 amb el sollevament militar contra el govern legítim de la República. No va ser la primera guerra fotografiada, però gràcies als avenços tècnics i sobretot el fet de no haver de dependre d'aparells costosos de traslladar, els professionals de la fotografia van poder acostarse com mai al conflicte.

La seva ha estat una gran aportació per a la memòria col·lectiva, però no van ser els únics. Molts fotògrafs locals, la majoria d'ells anònims, van deixar també el seu testimoni del conflicte i la difícil vida a la rereguarda catalana. Des de l'esclat revolucionari que es va viure a grans ciutats i a petites poblacions; la violència exercida especialment contra la institució eclesiàstica; l'allau de refugiats que Catalunya va aco-

llir; els joves al front; les cues de racionament i la gana; els devastadors efectes dels bombardejos; o les imatges colpidores de la derrota amb les riuades de gent que omplien els camins cap als passos fronterers fugint de les tropes franquistes sota una pluja de bombes, el fred, la pluja i la neu.

En cinc llibres

Les instantànies de Josep Bancells a Arbúcies, Vicenç Gandol a Sant Feliu de Guíxols, els Pigem de Banyoles, Joan Torrus a Arenys de Mar, Martí Casals a Teià, el fons recollit per Josep Bechdejú a Malgrat de Mar, Antoni Martra i Estanislau Pedrola a Reus i un llarg etcètera, són ara una font impagable per conèixer la guerra de més a prop. Aquest dossier, amb motiu del 75è aniversari de la Guerra Civil, recull algunes d'aquestes fotografies juntament amb el testimoni més esfereïdor de la guerra, com són les imatges que els mateixos bombarders italians captaven quan llançaven les bombes sobre les poblacions catalanes. Una petita mostra de les imatges que van ser recollides en una col·lecció de cinc llibres editats entre el 2006 i el 2009 pel grup El Punt.

de guerra

Imatges 1936 1939

Del Pirineu a la Sènia
Sota el títol *Imatges 1936-1939* el grup El Punt ha editat una col·lecció de llibres que recull un important testimoni gràfic de la Guerra Civil a Catalunya, des del Pirineu fins a les Terres de l'Ebre. Cinc llibres editats entre el 2006 i el 2009 dedicats, per aquest ordre, a les comarques gironines, el Maresme, els bombardejos del març de 1938 sobre Barcelona i les comarques tarragonines. Tanca la col·lecció *Els noms de la guerra*, un llibre de testimonis de l'última generació que va viure la Guerra Civil i que inclou la relació de totes les víctimes de les comarques gironines.

Bombardeig sobre el centre de la ciutat de Barcelona el 17 de març de 1938. /USAM, ROMA (AMB LA COL·LABORACIÓ DEL CEHI)

PODER REVOLUCIONARI

4

1

2

3

5

1. Salt, 1936. Milicians en una barricada aixecada a l'entrada oest de Salt, el juliol de 1936.

AUTOR DESCONEGUT. COL·LECCIÓ CARMÉ COLOMER / ARXIU MUNICIPAL DE SALT-AMS

2. Campanes fora. Moment en què es van treure les campanes de l'església de Santa Maria de Banyoles, l'any 1936.

AUTOR MANEL PIGEM ROSET. FONS D'IMATGES DEL PLA DE L'ESTANY / ARXIU COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY-ACPE

3. Cotxe confiscat. Un vehicle confiscat a Amposta, en què es reflecteix la barreja de sigles pròpia d'aquelles primers dies de l'esclat revolucionari.

AUTOR DESCONEGUT. COL·LECCIÓ FAMÍLIA CARVALLO / MUSEU COMARCAL DEL MONTSIÀ

4. Les restes de sant Narcís. Exploració, el 21 d'agost de 1936, de les restes de sant Narcís a Girona. El cos –hi havia la falsa creença que estava incorrupte– va aparèixer uns dies després exposat a la Rambla com a objecte de burla.

AUTOR FRANCESC RIURÓ I LLAPART. FONS FRANCESC RIURÓ / MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA-GIRONA

5. Control de carretera. Dos milicians armats en un control a la carretera de Cassà de la Selva a Llagostera.

AUTOR ENRIC GENOHER. COL·LECCIÓ TEIXIDOR ARXIU D'IMATGES / ARXIU MUNICIPAL DE CASSÀ DE LA SELVA-AMCS

EL FRONT

1

2

3

1. Al front d'Aragó. Joves del Maresme al front. L'agost del 36 als joves que s'allistaven se'ls demanava que es proveïssin d'una muda i una arma llarga.

FONS JOSEP BECHDEJÚ / ARXIU MUNICIPAL DE MALGRAT DE MAR-AMMM

2. Hospital de Mataró. L'antic col·legi dels Salesians de Mataró es va convertir, l'abril de 1938, en la seu de la Clínica Quirúrgica número 7 de l'Exèrcit Popular.

AUTOR ALFRED BRAUNER (FOTOGRAFIA CEDIDA PER JOSEP XAUBET)

3. Milicians del POUM. Grup de voluntaris del

POUM del Maresme, al front d'Osca, l'octubre de 1936.

ARXIU FAMÍLIA CASSOLA-MIRALPEIX

4. La 43a Divisió, a Girona. El 18 de juny de 1938, els soldats de la 43a Divisió que havien lluitat a Bielsa arribaven a Girona i eren rebuts pels ciutadans, eufòrics, que els reconeixien la seva resistència heroica.

AUTOR DESCONEGUT / BIBLIOTECA NACIONAL-BN

5. Preparats per a la guerra. Joves de Maçanet de la Selva mobilitzats per anar a la guerra, preparant-se per fer la instrucció a can Gregori, el 1936.

TALLER D'HISTÒRIA DE MAÇANET DE LA SELVA

4

5

EL FRONT / Batalla de l'Ebre

2

3

1

1. La batalla de l'Ebre. L'abril de 1938 la guerra havia arribat a Catalunya, aïllant-la de la resta de la República i fixant el front al llarg dels rius Noguera Pallaresa, Segre i Ebre. Els republicans van dissenyar una ofensiva amb l'objectiu de recuperar la iniciativa bèl·lica, considerada vital pel govern de Negrín. L'operació començava a les 00.15 del 25 de juliol amb el pas de l'Ebre. S'iniciava la batalla més llarga, 114 dies, i la més important i decisiva de la Guerra Civil, amb milers de morts i ferits en ambdós exèrcits.

BIBLIOTECA NACIONAL-BN

2. Indústries de guerra. Dones treballant en una de les empreses del país reconvertida en indústria de guerra.

ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ.

3. L'aeròdrom de la Sènia. El 14 d'abril de 1938 les tropes franquistes entraven a la Sènia. Aleshores l'aeròdrom que hi havia construït el govern de la República va ser fins a la fi de la guerra la base d'operacions de la Legió Còndor. Diverses persones de la Sènia van entrar a treballar per als alemanys, i a banda de poder disposar d'un sou en moments difícils, van mantenir una relació amistosa amb els soldats. A la foto, un oficial alemany i unes joves del poble que es preparen per cosir roba.

FOTO FACILITADA PER HERIBERT GARCIA I ESTELLER

4. Soldats alemanys. Soldats de la Legió Còndor dinen sota les oliveres a l'aeròdrom de la Sènia.

FOTO FACILITADA PER HERIBERT GARCIA I ESTELLER

5. La Mehala marroquina. Les tropes marroquines van ser la força de xoc de les unitats franquistes.

BIBLIOTECA NACIONAL-BN

4

5

1. Refugiats a s'Agaró. Sant Feliu de Guíxols va acollir nombrosos refugiats de guerra procedents del País Basc, Andalusia i Aragó, que van ser hostatjats principalment als Banys de Sant Elm i a l'hotel La Platja de s'Agaró. A la fotografia, la colònia infantil de s'Agaró.

AUTOR VICENÇ GANDOL. FONS VICENÇ GANDOL / ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS-AMSG

2. Felicitat vora l'estany. Nens refugiats, jugant a l'estany de Banyoles, lluny del dolor i l'horror de la guerra que uns mesos abans els havia obligat a marxar de casa.

AUTOR RAFAEL VILARRUBIAS. FONS RAFAEL VILARRUBIAS. INSPA, CENTRE DE LA IMATGE. DIPUTACIÓ DE GIRONA

3. Cosint per als soldats. Un grup de dones de Pineda de Mar, l'any 1937, cosint roba per als soldats del front.

ARXIU PARTICULAR MARIA SERRAT RAGULL

4. Arriba la gana. Cua per adquirir productes de racionament davant de Can Bonet, a Sant Feliu de Guíxols. A partir del gener del 37 la regidoria de Proveïments de la ciutat gestiona directament la compra de productes de primera necessitat a l'estranger. L'entrada d'aliments, però, va disminuint mes a mes.

AUTOR VICENÇ GANDOL. FONS VICENÇ GANDOL / ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS-AMSG

5. El «Hood», a Caldetes. El vaixell de guerra de l'armada britànica *HMS Hood*, en ruta per la Mediterrània durant els anys de la Guerra Civil, va fer escala diverses vegades a les costes catalanes l'any 1938. Entre abril i octubre d'aquell any, va atracar set cops davant les costes de Caldes d'Estrac i es van encarregar de transportar fins a Marsella nombrosos refugiats.

AUTOR MELVILLE PERCIVAL / HMS HOOD ASSOCIATION

1

2

3

4

5

BOMBARDEJOS

1. La guerra aèria.

Durant la Guerra Civil, per primera vegada, la població civil es va convertir en un objectiu militar i va ser indiscriminadament bombardejada per l'exèrcit franquista. L'aviació legionària italiana, amb base a Mallorca, va dur a terme la majoria de bombardejos sobre Catalunya. Els moderns avions italians, els temuts Savoia-79, anaven equipats amb càmeres fotogràfiques que van captar cadascuna de les bombes que van deixar caure. A la imatge, bombardeig sobre Figueres el 23 de gener de 1938.

ARCHIVIO UFFICIO STORICO STATO MAGGIORE DELL'AREONAUTICA MILITARE-USAM, ROMA (AMB LA COL·LABORACIÓ DEL CEHI)

2. Tortosa. Bombardeig dels ponts de Tortosa sobre l'Ebre, el 19 de març de 1938.

USAM, ROMA (AMB LA COL·LABORACIÓ DEL CEHI)

3. Tres dies sota les bombes. Barcelona va ser bombardejada de manera sistemàtica durant gairebé dos anys. Els pitjors atacs els va viure al llarg de tres jornades del mes de març de 1938, els dies 16, 17 i 18, quan van morir un miler de persones. A la foto, supervivents del bombardeig del 17 de març transiten entre la runa.

ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ

4. Sense casa. Uns nens inspeccionen un edifici bombardejat a Sant Feliu de Guíxols.

AUTOR VICENÇ GANDOL. FONTS VICENÇ GANDOL / AMSF

1

2

3

4

DERROTA I EXILI

1

3

2

4

1. Els «Flechas Azules». Aquesta divisió, integrada majoritàriament per italians, entra i ocupa Sant Feliu de Guíxols els últims dies de guerra.
AUTOR VICENÇ GANDOL. FONS VICENÇ GANDOL / AMSFG

2. Desfeta i exili. Pas d'una columna de militars republicans per la frontera francesa el 8 de febrer de 1939.
ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ

3. Visita de Franco. El *Generalísimo* va visitar Catalunya en diverses ocasions. A la imatge, en una visita al Vendrell el 1942.
FOTOS CEDIDES PER SIMÓ RECASENS

4. El primer 18 de juliol. Acte de commemoració de la victòria a la plaza José Antonio d'Arbúcies, avui plaça Dr. Turon, el 18 de juliol de 1939

AUTOR JOSEP BANCELLS. FONS BANCELLS / ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL D'ARBÚCIES